

millum okkum er tað tilfar, okkara meiningar eru gjørdar úr, og stakir setningar eru ikki nóg gott tilfar. At fólk taka politiska støðu grundað á facebook, snapchat og twitter er ikki gott fyri fólkaræðið.

Ein bók líkasum sker ígjøgnum tann konstanta, larmandi, skundmikla og mangan grunna tíðindastreymin og samskiftir róluga, friðarlaga - og seint. Hon rópar ikki í høvdið á fólki, men vísir samanhangir og gevur lesaranum frið at gera sær sínar egnu tankar.

Ein skarnsgerð

Politikkur snýr seg um at umseta virði til konkretar gerðir. Og tað er ikki lætt hjá nøkrum menniskja. Onkuntið gera vit tað øvuta av tí, sum vit halda vera rætt. Sum Paulus sigur: "Hitt góða, sum eg vil, geri eg ikki; men hitt illa, sum eg ikki vil, geri eg."

Eitt dømi um hetta var ein skarnsgerð, sum eg framdi, tá eg var um 10 ára gamal. Eg gekk heim úr skúla eftir Svalbardsvegnum í Havn, tá ein hundur kom til mín og vildi spæla. Hann hevði ein litlan grønan bólt av tí slagnum, sum genturnar loftaðu við, og legði hann fyri føturnar á mær fyri at fáa meg at kasta hann. Vit spældu so eina løtu. Eg tveitti tann grøna bóltin sum var vátur av hundaslevi, og hann rann eftir honum og bar mær hann aftur í kjaftinum.

Hundurin var so hjartans glaður um, at eg tímdi at spæla. Um eg kastaði stutt, langt ella inn um garðar, so fleyg hann ovfarakátur eftir bóltinum í somu løtu oguttan fyrilit. Hann sá einkiuttan bóltin, og eg mátti ansa eftir, at eingin bilur kom, tá eg tveitti yvir um vegin.

Men so fekk eg ein djevulskan tanka í høvdið: Hvat um eg kortini kastaði beint tá? Mundi hann so veruliga renna út fyri bilin? Stutt eftir nærkaðist ein bilur. Eg stóð við bóltinum í hondini, og tann spenti og tivandi hundurin stóð og hugdi at mær við bønandi eygum og veiftrandi hala. Tá bilurin var fáar metrar frá - gjørði eg tað! Ja. Eg tveitti bóltin yvir um vegin. Hundurin leyp avstað, sjafførunin fekk ikki steðgað, og vinstra blunkljós á bilinum rakti hundin, meðan hann var í luftini, so hann bleiv sligin inn á gongubreytina. Hann var bara heppin, at hann ikki kom undir hjólið.

Bilurin koyrði víðari, og næstu løtuna fór tann áður so káti hundurin hvínandi og haltandi omaneftir.

Eg helt fram niðaneftir. Lotur og skammfuktaður um tað, eg hevði gjørt - men eisini púra bilsin um, at eg hevði gjørt nakað so óreint. Eg visti við mær sjálvum, at eg ikki kundi finnið upp á at gjørt tað. Men veruleikin var, at eg júst hevði gjørt tað.

Hvussu ber tað til? Eg veit tað ikki. Vit kenna illa okkum sjálv og okkara sinni. Men seinni havi eg hugsað, at tað hevði nakað at

gera við ta kitlandi kensluna av at hava makt. Hundinum tørvaði meg til sítt spæl, og hann hevði fult álit á mær. Tað gav mær stóra makt yvir honum. Hesa maktina misbrúkti eg til at gera hansara káta spæl við bóltinum til mítt sadistiska spæl um hansara lív.

Kanska hendingin var eitt lítið dømi um, hvat kann henda, tá fólk fáa makt. Makt korrump-erar, siga vit. Og tað er ikki bara nakað, vit siga. Tað er so. Tað dragandi valdið kann fáa okkara sálir at rotna.

Valsdins freisting

Tann, sum fer inn í politikk, søkir maktina og fær hana, tí hann lovar at brúka hana væl. Tað er helst eisini ætlanin hjá teimum flestu. Men sjálvt tey bestu kunnu freistast at misbrúka maktina, tá tey hava hana.

Politikarar lokka ikki hundar út fyri bilar - men teir kunnu misbrúka maktina við at arbeiða fyri seg sjálvar heldur enn onnur. Teir kunnu brúka sína dýrabaru tíð til persónligt og partapolitiskt klandur. Teir kunnu byrja dagin við at spyrja, hvussu teir kunnu skaða sínar mótstøðumenn heldur enn at spyrja, hvussu teir kunnu samstarva um at gera okkurt gott fyri onkran. Teir kunnu misbrúka álitid - maktina - til at taka ímóti síni lønuttan at gera nakað yvirhøvur.

Jú størri vald tú hevur, jú meira gott kanst tú gera - men jú størri skaða kanst tú eisini gera. Tað veldst alt um, hvussu væl tú klárar at standa ímóti maktarinnar freisting.

Tí eru sterkir miðlar ein so avgerandi partur av einum vælvirkandi fólkaræði. Og tí hava vit, sum eru í politikki, skyldu til áhaldandi at vera við í almennu debattini. Ikki bara fyri at vísa fólki hvørjum vit standa fyri, men eisini fyri sjálvi at halda fokus og minna okkum á, hvat endamálið er við øllum.

Vit síggja bara broytingarnar, tá vit hyggja aftureftir. Vit síggja eisini betur meiningina í okkara gerningi, tá vit hyggja aftureftir. Og tí mugu vit viðhvørt eisini hyggja aftureftir fyri at vita, um vit eru á rættari kós. Nær eru vit tað? Tað eru vit, tá vit ikki lata okkum draga og tøla av øllum sum freistar og glitrar, men liva okkara lív við støði í egnum virðum. Fá klára at vera trúgv móti sær sjálvum altíð. Men royna vit, er tað gott fyri bæði okkum sjálv og felagsskapin.

Samfelagið er fult av ósam- bæriligum áhugamálum. Viðhvørt ber til at semjast á miðjuni - men viðhvørt má annar parturin tapa og hin vinna. At vit kunnu semjast, tapa og vinna gjøgnum kjak og atkvøðugreiðslur er ein stórur framíhjárættur. Og øll, sum taka lut í tí dagliga stríðnum, geva okkara litla fólkaræði lív og sál. Tað, sum ger fólkaræðið veikari, eru ikki ósemjurnar, men líkasælan.

Hugleiðingar

Heri Mohr

Fyrst í 1993-unum skrivaði væl skúlaði og orðkringi journalisturin Sonne Smith – føddur ólavsøkudag 1946 – hugleiðingar um andstyggiliga runudíkið, tað føroyska samfelagið so eyðmýkjandi var sokkið í. Runudíkið, avdúkað á heysti 1992, sum dróg allar føroyingar, ung og gomul, í ræðandi inferno.

Yvirskriftin til hesar hugleiðingar var KROSSFEST, og byrjar soleiðis:

"Men tá ið Pilatus sá, at hann einki maktaði, men at ófriðurin heldur tók til, tók hann vatn og vaskaði sær um hendurnar, so mannamúgván sá, og segði: "Eg eri ósekur í blóðinum á hesum manni. Síggið tit til tað!" Og alt fólkið svaraði og segði: "Blóð hansara komi yvir okkum og yvir børn okkara!" (Matt.27. 24-25)."

"Jøðarnir tevjaðu blóð. Teir kravdu Hann krossfestan og fingi Hann krossfestan....

Vit hava fingið nýggjan løgmann. Hon skal ikki gloyma, at tað má vera ein ráður Palleba, sum ikki ynskir henni góða eydnu. Hon situr afturi í rong og skal stýra einari tjóð í svá-ari neyð. Tjóðin venar seg í skuldarkenslu, tí hon skyldar so nógv. Hendan tjóð liggur í andvekri, tí hon veit ikki livandi ráð. Hon er full av undirlutakenslum og misáliti. Hon hevur søplað burtur alt sjálvsálitið og kúrir í skomm....

Løgmaður er kvinna. Sum slík skuldi hon taka støðu til nakrar bagatellir, peanuts. Hon skuldi taka støðu til, um hon skuldi eita landsstýriskona, landsstýriskvinna ella lands-

stýrismaður (homo sapiens). Seinni skuldi hon taka støðu til embætisheitið, løgmaður, løgkona, lögkvinna ella bara lögga. Vit tóku málið upp aftur um kynsfascismu. Vit fóru aftur at klandrast. Men upprunin til hesa bagatell er í veruleikanum ein rótfest siðvenja, sum nú stendur á einum vegamóti. Sum tíðin leið staðfestu vit, at munurin millum mann og kvinnu er eitt tað dýrabarasta, vit yvirhøvur eiga.

Jú, tað er rætt, at kvinnan heldur hevur valt politiskt uppstillaðan mann. Tað var ikki gamalt, at kvinnan hevði skil fyri politikki, at maðurin var hin reysti, innløgumaðurin, bóndin, skiparin og so Palleba.

Nú er broytt fyri ikki at siga kollvelt....

Men sjálvt hin størsti og sterkasti Palleba rópar "mamma," tá ið á stendur."

Drúgvu vísmannakendu hugleiðingarnar hjá Sonna Smith enda soleiðis:

"Higartil hava vit forkomið rættinum hjá okkara børnum at hóma betri lívsvirði enn tey, ið miseydnaðust hjá okkum sjálvum sum tjóð."

Sera væl skrivað, Sonne Smith.

Um Íleggingargrunnin fyri Føroyar

Í januar mánað 1964 samtykti Fólkingið lóg nr. 28 um ein grunn ætlaður til figging av ákrevjandi almennum iløgum í Føroyum: Landsvegir, berghol, SEV o.a. Fólkingið játtaði hesum nýggja grunni risastórar upphæddir í 1964-65 og í 1978.

Í 1979 varð umsitingin av grunninum flutt til Føroya, og tann danska stjórnin tilskilaði í lógini um grunnin, at ein av landsstýrinum vald 7-mannað nevnd skuldi umsita grunnin. Tann fyrsta nevndin skipaði seg við Landsverkfrøðinginum sum formanni. Nevndalimirnir vórðu samsýntir við nøkrum fáum krónum um árið. Grunsins útlán, rakstrar- og figgjarroknskap og ársuppgerð hevði gjaldstovan um hendi.

Tá ið okkara samfelag "í ræðandi inferno" fór á heysin í 1992, broytti Fólkingið lógina um Íleggingargrunnin fyri Føroyar soleiðis, at grunninum varð loyvt at veita stuðulshjálp til peningakervið og Atlantic Airways. Nøkur ár seinni broytti Fólkingið aftur lógina um Íleggingargrunnin fyri Føroyar.

Tá skuldi grunnurin veita 365 milliónir og 28 milliónir í studningum til at leingja flog-

vøllin í Vágum við 549 metrum og nútíðargerð av terminalinum. Sum sagt ikki við láni, men við studningi.

Altso: Íleggingargrunnurin fyri Føroyar hevur veitt langfreistað lán til landsvegagerð, tunnislgerð og SEV, meðan grunnurin við fólkatingslóg hevur veitt neyðugan stuðul (ikki lán) til kreppuna 1992 – peningakervið og Atlantic Airways – og útbygging av flogvøllinum og terminalinum í 2011.

Niðurstøðan av hesum má vera, at vit valla høvdu havt slíkt vegakervi, sum í dag bindur bý og bygd í Føroyum saman og ikki ein longdan, nýmótans flogvøll, sum bindur okkum saman við útheimin!

Sum kunnugt var tað sjálvstýrislandsstýrið 1963-1966 og fólkingið, sum lögdu rygg til ein nýggjan danskan íleggingargrunn í Føroyum.

Skilagóður politikkur!

Um Realin

Færøernes Realkreditinstitut (Realurin) varð stovnaður av Fólkinginum í 1955. Hesin stovnur við skilagóðari umsiting fekk týðandi leiklut í endurnýggjan av okkara fiskiskipaflota.

Í 1998 kom hesin sjálveigandi danski stovnur við fleiri 100 milliónum í eginpeningi ókeypis undir føroyska lóggávu.

Gentleman-politikkur!

Um løgtingsins grunnar

Í árunum 1948-1992 átti løgtingið umleið 100 ymiskar grunnar. Fleiri vóru livandi við tøkum peningi og annars nýttir til tey endamál, sum løgtingið hevði álagt við lóggeving og/ella kunngerð.

Við tveimum løgtingslógum vórðu at kalla allir hesir Løgtingsins grunnar avtiknir í 1993. Eisini ein við oljuavgjöldum vælvirkandi oljugrunnur. Hann hvarv í grunnadrápinum og fór soleiðis í søguna við gulli og fæi.

Men oljugjöldini fara sum onnur almenn gjöld framhaldandi í landskassan. Við ongum oljugrunni.

Dára politikkur!

Tað er trupult at ímynda sær ruðuleikan í landskassanum, um omanfyri umrøddi Íleggingargrunnur fyri Føroyar varð "yvirtikin" og gjørdur føroysk ogn, sum loysingarpolitikkarar í Løgtinginum í mong ár hava lúrt eftir og kanska avtikið sum í 1993.